

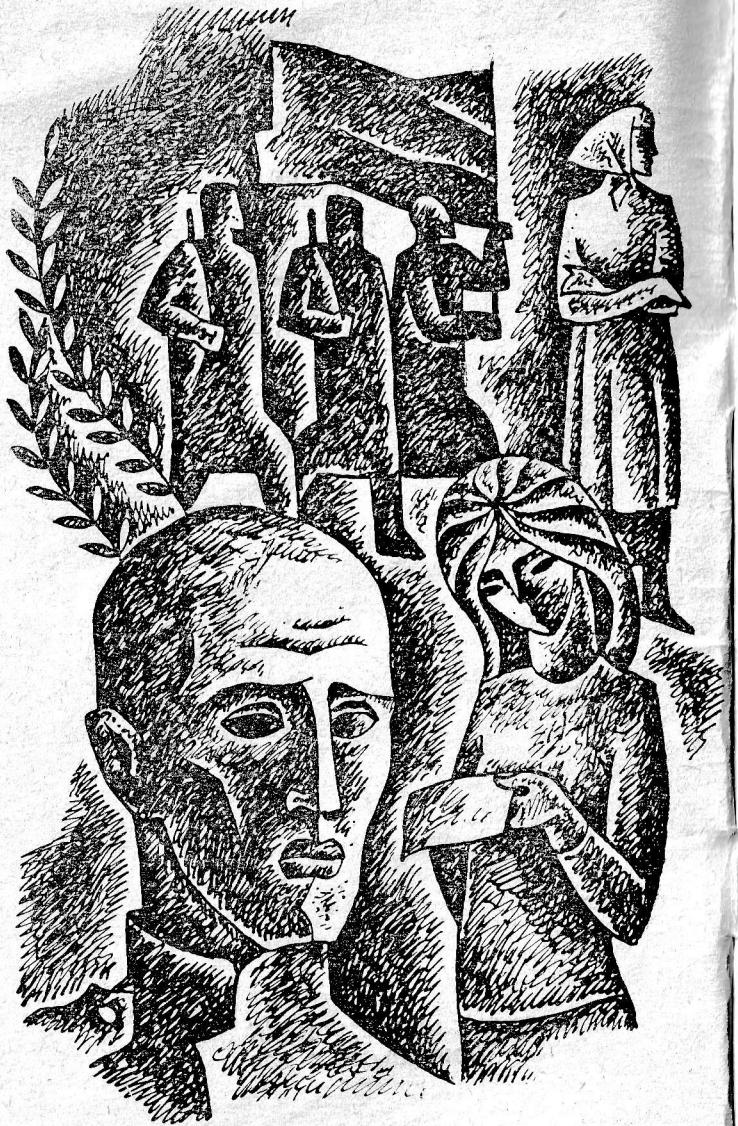
ко - альберт
степанов

альбино
курдим



пощада -
мут

249



ко - альберт
степанов
Абимешо
Курдым
почела-
мум

Валентин КОЛУМБ ямдылен

4-4-3
—
51-70 М

* * *

Кажне поэтын лийман дыр
шке апшаткудыжо.
Кажне поэтын
төптержылан сиыши чөгүтшё лийман.
Тап тапталтет —
тул йылме кок век сылнын куржшо,
чөгүт йымач ынже лек
локтылалтше тарман.

Пүйым пурын чонем
тыгай апшаткудым мыят.
Перыже, перыже, шонем,
чөгүтем мастарын.
Ом келыштаре гын пешыже,
пешыже ом кунештаре гын,
шупшын налза чөгүтем,
лукса поктен апшаткудыж гычат.

КОЛЫМШО КУРЫМ

Мондаш лиеш кечым,
идалыкым,
айдемым.

Но курымым...
Тöчен ончо мондаш!
Күгезе историйлан
латиндеш курым темын.
Вот
колымшо курымлан
пижын пондаш.

Тенийсе курымым
почын
Ленин.

Ильич почын
көрнэм тудлан.
Йошкар Революций
кечыла,
Ленинын шүм гычше лектын,
кая түня мучко,
пенгүде ошқылан.

Күрлеш тудо
шинчырым,
шем опкынын пүйжым,
пидын шогалтен
намыс мейгге воктеке.
Пүжалтше Африка
чурыйжым тарай дene ўшташ пижын.
Шўла
изи Куба
Фидельян кугу шодыж дene.

О колымшо курым!
Корнет тыйын чапле.

Түня йыр
Лениниын партийже ёда:
Мландалан — тынысым,
калыклан — пиалым,
илышлан — чапым, —
Историйым
чиы корно дene вўда.

Тугай
кызыт пагытшак:

кынел да чонгеште!
Йомак гычын космосыш
кусна мемнан илыш,
тўрлө вожан путырак.
Корабль-влак,
пижын сандалыкын чонешше,
мланде мундыра йыр
шўртыштым пўтырат.

А Музя,
писе Поэзий — Музя,
Торасе Марс нерген
стихшым лудеш.

Иеш
шўйдир трасса дene
электронный музыка.
Почешыже
Мланде
иеш.

О колымшо курым!
Чымет тые ончыко,
Атомын томжым
шырпын шалатен.

Шуэш

тыйым вончымо,
шуэш
тыйым ончымо
кумлымшо курым гыч,
кугешинен.

Возат тый историйиш
эн шергын,
эн волгыдын.

Книгаште
кече түсет дене йүлет.
А кызыт,
тыйым оролышо салтак семын,
эрден але водын
Вес курым верч
кажныже
малыде идет.

ОКТЯБРЬ

Агытан помыжалта гын ялым,
кече — түням.
Октябрь помыжалтыш ялым,
түням,
сандалыким.
Кугемын эрвел ўжара семын,
совет ўнар
Вўда тыныс корно дене
миллионло калыкем.
Октябрьын корныжо түнгалин
незер-влакын чон гычын.

Незерын чонжо —

Ленинын шүмешыже
чын верч чўкталтше тул.
Кё шотдымын индирыалтын
кугыжан кид йымалныже ончычын,
Шогале
Ленин ратыш,
лийже манын илыш тату.

Чынын вийже —
мешакым шүтөн лекше вўрж гае.
А илышын вийже —
okeанысе толкын,
шогалаше кокиола.

Нўлталте
руш мланде ўмбаке
айдемын вўржё гае
Ал солык, шарен йошкар түсшым
тўяя йыр кечыла.

Йўк калыкын лие,
Россий лие калыкын.
Россий

тачысе кечышке тарваныш,
мушкындым кормыжтен.
Кредалме корнеш
эн лўддымё эргыже-влакым
палынак
Мемнан пиал верч йомдарен.

Но кодо
Ленинын шинчаже — партий.
Ушан семын

Ленинын чўкten кодымо тул
кугемеш.

Каласыза:

кё мурен
Ленинский курым марте
йомартлын —

«Эре илымет вел шуэш»?

Шуэш шуко илыме,
шуэш кумдан илыме,
Кунам космосат
омсажым
комдык почеш,
Кунам түня
Октябрьын маршыж почеш күлүннак
Ленинын
ильтыш умылымашкыже ошкылеш!

Октябрь,
Ленин,
Партий!—
Сандалыкысе
эн сылне планетын
йылме мучаште ынде.

Виян лийже ильтыш!
Кугу лийза, патыр-влак!
Пиал пайремет дene, Мланде!

ВУДЫШО РВЕЗЫЛЫК

Айдеме изинекак йёрата чыла:
Пеледышым, кавам, паша мур семым.
Лач тыште кашын-кашын кычалам
Да rash ужам мый чулым пагытаемым.

Вўрем тугаяк рвезе капыштем тачат.

Эре модеш.

Шонен ончет гын — талгыде.

Шонен ончет гын — ўпышкем аchan
Чал ўпшо пижын, игылтын шышталгым.

Ийгот эрта.

Тылзым идалык покта.

А мый кудашын ом керт талгыде сўспаным.
Рвезалге вўр ал сапше дene
перэн-перен колта,
Кычкалтынат гын, шогалаш ок лий манын.

Туге, туге.

Мый ом шогал шкежат:

Ура чонем ура жапемлан келшише.

Ура жапем дene пырля
мый ончыко куржам,
Рудаш тыршен мётрёс айдемын кепшылжым.

— Эй тый, ораде,
молан тынар вашкет?

— Чонем пеш рвезе да вўрем чытамсыр!
Эрталше ильтыш
ок шу кодмемже шкет,
Палааш тыршем пеш палыдымын тамжым!

Тыге илем,
кеч онышкем — мардеж.

Шонен ом му мый ильтыш корным весым.

Вўда мыйым,

вўда да ошкылеш

Йоча жапем гыч лекше
чулым рвезылык.

У ИЙ ЙУДЫМ

Идалык эрта шижде,
пүйто шошо вўд йогын.
Адак ик идалыклан только
чеверласыме жап.
Пайрем ўстембалне ужам
поян чесым оғыл,
Эллан у пиал верч пёлеклыме
виемым ужам.

Палем:
куштылго оғыл чонгаш пиалым.

Палем:
ик ең веле оғыл чалеме тений.
Ончаш гын ик чал пырчым,
ўп гыч налын,—
Шагал мо пышталтын уш да вий?!

Тыге веле коммунизмыш каена ме
рвезын.

Тыге веле Мландылан
Сандалыкын ончылныжо — чап.
Ик кўкшит ок сите,
налына ме штурм дене весым
Да кумшым пижына
тунаамак вончаш.

А йўдшо мogaе!
Шўдыр да шўдыр!
Ончал чинче тўран кавам —
шинчат шалана.
Каван канде чаржым
штык дене ме она шўтö,
Гагаринын туқымжо гай лўддымö
«Восток» дене шергена!

Сандалык мучащдыме.
Мемнан шонымаш туш ок шынгे.
Ок шынг
эртыме пашашке кумылна.
Идалык-влак курымын оғышкыжо
шўдырла возыт шыгырын,
эше ictе возо
Ме тудым
сареш вуйжым пыштыше герой семын
шарнен илена.

ШЫРГЫЖМАШ НЕРГЕН БАЛЛАДА

Йоча,
ончен шинчашкем йытыран,
воктечем шыргыж куржо.
Шеңгек савыриналын ужатышым,
чытен кертде.
Мый кушто ужынам тиде тўсим?
вашлыйнам тудым кушто?
Ом шарне.
Шым шарне.
Йоча вел шога шинчаштем.

Но уш вет ышталтын,
ышталтын шарнаш,
шарналташ кенета.
Кеч лу ий эртыже,
шўдö ий эртыже кеч...
Нўлтеш тул кече,
йоча кумылемым нўлта,
Эрта патыр поезд пеш нойышыла
ялем воктеч.

Но ужым мый тудым.
Акам кычкыrale:
— Са-аня-а!
А Саня окна гычын
кидшым куаналын рўза.
А кидше ойла пуйто,
«Чеверын!
Служитлен толам сайынак!»—
Акан шинчавўдшё яндар да лўза.

Арня гычын Саня деч письма только,
картычке.
Акам шыпак ончиш.
Акам дечын шолып — мият.
Шемалге шинчан улмаш Саня,
мотор улмаш каче.
Тыгай шыргыжмаш дек ўдыр-влак
кўтў дene мият.

Письма почеш
тул пикшла керилте ялышке неле увер:
война!
Война?
Мо тугай тудо?
Тоя дene креталмаш?
Но ужым мый тудым:
Акам пелвеке тайна,
Да кидше гыч ўлыкó возеш серымаш.

Мотор улмаш Саня,
Йёрата улмаш илышым Саня.
Но...
Каргыме лий,
тўжем пачаш каргыме лий, война!

Тачат онча Саням акам,
тетла мый дечем ок савырне
Да танже нерген мыланем
чон пытенак ойла.

Шыргыж, икшыве,
шинчашкем ончен куржшо!
Тыйын ош пўян курымлан
ынже тол нимогай зиян.
Шижам мый,
палем мый:
ильшиш оза семын пурышо
Шыргыжмаш
сар дечын
тўжем пачаш виян.

ЭРЕ ОМ МУРО...

Эре ом муро,
эрежак ом ўшшо.
Пеледыш шёргамат
эре ом кышке ўдыр шўйышшо.
Эре мурен,
эрэ шўшкен
да ўдыр дene модын,
Кертам вет Тымали семын
ильтыш дечын кодын.

Налам да кидышке савам,
кергалтем да шокшым,
Пуртем мый кумда олыклан
тугае шокшым.—
Ужар ўпшо олмеш нўлтын шинчеш
шымлу шым каван

Да шымлу шым чурикше дене
чаракла кавам.

Ок сите тиде мускуллан,
чонышкат ок вите.
Но мый ом шогылт,
ваш пыштен оғыш кидым.
Шинчам комбайнышке,
кучем штурвалым —
Күржеш чодра воктеч куэр,
рўзалтен урвалтым.

Шагал тиде — пашам
қўзыктен шындең шўйышкё:
Тек тудо пылыш воктен
чолган мурал!
Паша чон эре ок муро,
паша чон эре ок шўшкё,—
Но паша веле илышим
пайремыш савыра.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-ВЛАК

Кава яндар.
Қаваште — кандалге ситце.
Асфальт ару.
Асфальтыште — велосипедист кўтў.
Тарай кече пўтырнен
йылгыжшे спициш.
Тарай кечылан келшен
ший тўс.

Мардежым эртен каен,
вашлиййт мардежым.
Капге возынит рульышко,
шўғирнен.

Йолташ-влак,
паледа дыр койышемым теже:
Мылам
ниним оғыл мокташ пўрен.

Шўмем сенген налынит
вес велосипедист-влак.
Эрдене,
кушкыжын тошкимо орвам,
Кудалыт пашашке
да койыт трактористла
Чилемышт дене мылам.

Кудалыт
мўкш омарталада ызғыше заводыш,
гаражышке,
стройкыш вашкат.
Литейщик-влак,
токарь-влак,
ремонтник-влак,
шодыштим
Яндар юж дёне эрыктен,
педалым тошкат.

Багажникиш пидын пыштыме
кочкыш.
Кечывал ышташ — мёнгў?
Тора.
А мёнгыштё — икшыве-влак.
Кидым лупшен кодыч.
Авашт дене модыт дыр ынде.
Лўшкат.
Орат.

Пукшаш күлеш нуным,
чикташ күлеш нуным.
Ончен кушташ,
туныкташ.
Үкем ынышт пале,
ужышт улым,
Тунемышт
шке кидышт дene татум ышташ.

Ача-влак күшкүнит
мүрва вүд дene оғыл шол.
Ача-влак
мардеж ваштареш ошкеденит эртак.
Пыштет гынат илалше вийим
пашашке шокшын,
Огеш тол күштылғын
ильтыш кызытат.

Мо погым погымо?
Мом чүчалтыш дene погымо,
Чыла тиде —
ильтышм сылныракым ышташ.
Үмаште телевизор ыле
лачак омо,
тений...
Толшаш пашадар ситышаш!

Кудалыт ача-влак,
вашкат, пүгирналын,
Куаныше кечын саламжым
ушыш налде.
Кастене — мөнггеш,
ласкашт денақ тошкен педальим,
Багажникиш сумкаштым
айда-лийже кудалтен.

У ОЛА

Эңгерым сорлықлышо-влаклан,
заводым чонғышо-влаклан,
киндым күштышо-влаклан
Пеледшеш тукым дечын —
тау!..
Ила да тырла,
шуйна
да шарла
Ола,
у ола — Карапатау.

Поселок ыле тудо,
мардеж дene
рүчкалалтше поселок.
Когарым шүлен,
түрвүнчын илен.
Коклан
лойгалтын сыйнын
кум лukan солык:
Аваж деке ўдыржё ужаш толеден.

Элем
кап мучко йоген вольшо
пүжвүдыштө йүштылын.
Поян ир верым мұын,
ўжын,
таратен.
Геолог-влак тольыч тышке,
ончалыч йүштын
Да шинчыч, кумыл волен,
но Пахмутовам тарватен.

Кычал — мұат.
Мұыч!
Миллиард тонн дene
мләндe
фосфоритым ашнен.

А күмыл туғае —
геолог-влак шоқыныт уғыч!
Фантазий тунаре —
у ола
түжемле калык дene ташлен!
Мо туғае фантазий?
Чын —
эрласе.
Эрла оғыл,
таче
чаплана Қаратай.

Этаж-влак күшкүт.
Палыде әрим,
касым,
Кудалыт неле грузовик-влак,
асфальтым йөрараталын.

Сöрал рекламыж дene
шыргыжеш кинотеатр.
Больница чиен ош халатым.
Илена-а!
Рушарням кудалтыман
уш гыч
ятыр:

Лийман мо ола
стадион деч посна?!

Ола — рвезе.
Калыкше — рвезе.
Шүм йодеш шүмым.

Вашке почылтеш
мужыр-влакым
закон дene ушышо ЗАГС.
А кызыт нунылан,
чарнен пуйто шүлымым,
Свидетельствым горисполком воза.

У еш — у ордер.
У вер — у ола.
Онара
шүлаш тунемеш
Қаратай.

Геолог-влаклан,
строитель-влаклан,
пашазе-влаклан

Пеледше тукым дечын —
тау!

ВАШЛИЙМАШ

Йолын топкем пасу дene.
Стоп!
Ончылно — нигунам уждымаш.
Воштыр дene куржеш
электроток,
Шулдыржым сакен
мардежвакш.

Ток — тора гыч.
Торашке чыма.
Чонжо ура,
шкекже чолга.
Күшко савырнен ынде
саман?

ЖУРНАЛИСТ

Күртнүө опора сакен
алгам.
Күртнүө эңгертыш -- великан.
Ожно
оза ыле мардежвакш.
Лийын мардеж
күштышöйүкан.
Күлүн мардеж почеш
кутыраш.

Ынде
уржам күгешнен йонгышта
Воштылло электроток.
Тудак
фермыште пеш мастар,
Тудак
пöртыйштö ош мотор.

Ялыш пурен у куат,
Илышым сылнешта у.
Лу ий гыч мардежвакшым
мемуарыште муат,
а чонгаште --
от му.

Воштырышто вий рвезе, кугу.
Үмбач түлышт --
вакш оза лиймем ок шу.
Мые тарванышым:
— Лийже ток
Илышыште рвэзылык гай
электроток!

Тылат -- мланде паша,
мылам -- карандаш.
Тыглай,
щемалге рүдан.
Блокнот вач куржеш да кышажым кода,
Озаже ең деч кунам чыным рўда.

Оза -- журналист.
Газет пашаен.
Газет деч посна тудын илыш уке.
Ойла южо:
«Коштеш пашалан мешаен,
Эрден эрак кочмыжым кечыгут луген».

Чынак, шукыж годым тыгак логалеш:
Кочде,
малыде,
каныде.
А кошкышо юж лакемеш логареш,
Иылмет лиеш вобла, шумешкет вўд марте.

Пўжвўд -- тудат вўд,
да шинчалже пужа.
Пўргет тудым тўрвў гыч,
санга гыч ўштат.
А шыжым шўргетым мардеж пужара,
Лупша,
шудалеш,
пöртилаш кўшта.

Но жорнышко лекше туткарым сенга.
Чын чоным вашлийын,
чон пытен кутыра.

Ончет -- эрлашыжым газет анга
Айдемын кышажым акла йытыран.

Айдеме, айдеме!
Ең ден ең
Эше йыгыр шоочшо гай оғыт ул-ла.
Каласе, йолташ,
ну күзе мый ом шен
пұсакыште?
Пұсак гыч айдемым лукшашлан?

Паша журналистын моткоч күлешан.
Паша йыр кечанже манын, тудо тырша.
Эрта гын так кечыже,
тудо ок коч.
Возен шуктен оғыл гын,
малаш ок воч.

Тылат — мланде паша,
мылам — карандаш.
Шогальыч — шогале тудат.
Жапетым күрлынам гын,
ит вурсо, йолташ:
Эрла чап пашат нерген
кумыл нөлтyn лудат.

КЕЧЕ ДА АВА

Кёлан күзе,
мылам тыге пүрен:
Лектеш түньяшке кече
Маршан кундем гычын эре.
Эрден юалге,
кечывалым шоочшо,
кастене нойышо,

Күза тудо мылам,
тырша тудо мылам,
ноя тудо мылам —
Нигө ок шойышто.

Тачат тыгак.
Нөлталте йытыра-чечен.
Саламлышым мый тудым,
эн лишыл ең семын оччен,
Күзет, маным, мылам,
тыршет, маным, мылам,
ноет, маным, мылам.
Күзе, маным, ила вара
Маршан кундемыште
йөрәтиме авам?

Каласе-я мылам.
Но кече ыш вашеште.
Йүкымат ыш лук.
Но чон мыйын, палаш тыршыше,
писын лие луш,
Кунам тудо оччале,
пеледе,
шыргыжале
Авамын шинчаж дene,
авамын йүкшö дene,
авамын кумылжо дene —
Йочала йывыртальным.

«Тугак илем, тугак,
кузе Маршан мландем —
Йочам оччем,
пашам ыштем да тыйым шарналтем.
А тый кузе?
Могайрак ильш тушто?
Могае вер?

Мияш ыле — миен ом керт,
кондаш ыле — конден ом керт,
пашамым коден каенат ом керт.

Тыят от керт».

Авам ончем,
ончем да колыштам шыман.

Тугаяк йўкшö ныжылге,
тугаяк кумылжо шима.

Лачак ончалтышы же кугу,
куатлын илыше,
ушан,

Да түс шонгемше,
да ўп чалемше,
да чон чытамсыр —

Тудлан эре паша.

Тау, авай,
кугу тау, йөратымем:
Мый тый дечет посна
у илышлан ом керт ыле тунем.
Эрден — паша,

кечывалым — паша,
кастен — паша.

Кочкаш шинчат — паша,
канаш лектат — паша,
малаш возат — паша,

Мылам тыге келша.

Пу-я кидетым, аваем,
куатлын шупшалам

Да илышлан у вийым
пöлек семын налам.

Авам ончале,
шинчам пёяле.
«Вучем» малдале.

«Мием» малдалым,
кидем рўзальым,
вуем савальым.
Каваште кече утыр шыргыжале.

МУТЫМ КУЛЬБАШ НАЛЕШ

(Морко район, «Қызыл байрак»
колхоз гыч икмынляр сўрет)

I

Морко кундемыште йолешкылан намыс?
Намыс —

машиным кўтышё-влаклан.

Моркин кажне аршынжым
йолтен пытаренам-ыс.

Моркин кажне кушкылжо
шинчаштем ила.

Чын лиеш ойлымо,
корным тидым йолтем гын,
Корно — Кульбашыш,
татар селашиб.

Чоштыр ошма йолчиемышке темын,
Кочо кече нерыштем ўла.

Мый ошкылам.

Ончен куанен чодра илышым,
Кайыквусо — вур-вур-вур!

Кё нунылан ўпшынчыкта тар шикшым,
Тудын вачышты же
вуй олмеш тур.

Ир түня тыште.
Сёрал түня тыште!
Ончылно — Кульбаш.
Могай вара тушто?
Ужаш тудын чынжым,
ончаш тудын чонжым
Куча мыйым але кум уштыш.

ШЕДАН ШАДАПСЯ МИХА

II

Южо еглан куан
мозгаш ямде киндым.
Мүкш-влаклан — салам, паша!
Пун йолешышт ыштыр-нектарым пидын,
Кульбашыши чымат шем пүяла пешак.

Пале мылам койышышт:
Ой, ом ярсе!
Огыт ярсе корныентым саламлаш.
Но нунын мурышт рвезе ямле,
«Исанмесез-з-з!» — ныжыл мутым темла.

Мүкш-влак!
Мүкш-влак!
Тендан гаяк тале мо
Калыкше Кульбашын?
Пашаже тендан гаяк мо?
Маныт,
у койышым тушто нёлталме;
Маныт,
тошто коса тушто лавраж дене ок мод.

Мүкш-влак ызгат.
Нимом огыт ойло.

Иылмышт лиеш гын,
маныт ыле нуно рүжге:
— Тошто косам тудо ок тойо,
Коок ёбрате пиалым,
кумылжо кён түлыжген.

Шонышым мый:
Кече гына шыргыжеш эн чаплын.
Кече деч чаплын шыргыж колта Марзия!

Налын тыглай пашаж дене
шёртнёй деч шерге чапым.
Чапшым пашаш савыраш гын,
ош тенгиз ончылнет кия.

Шыргыж, ўдыр!
Кугешне пашат дене, ўдыр!
Кидет мастар,
капет яшката ваштар.
Шинчат тыйын шеме.
Тиде шүч йүдин рүдүжым
Коло ий ожнак тылат пёлеклен ик татар.
Коло ий — кужыт ик ошкыл гай веле.

Коло ий —
коло лукан кугу шонымаш.
Эртыш паша да книга дене
неле теле,
Чүчкен только аттестат дене пырля
куанымаш.

Шыргыж, ўдыр!
Шыргыж, первый ударник!
Ялын ўшанжым тыглай пашат дене слут.

Но шыргыжмаш
иктаж вич ий ончык кудале:
Рвезылык кугун тунемде чыта, шонет?
О, Марзия!

Паша ончылнет — шүй тангыт:
Ферма, мөңгө, ял, институт.
Лачак тыгай-влак веле
куаным курымлан сеңген налыт.
Лачак тыгай-влак веле
коммунизмышке шуыт.

IV

Пörтыльö калык паша гыч,
Тольо чодра гыч күтү.
Кульбашын эргыже-шамыч
Лектыч, канаш манын, түгö.

Шинчыч правлений воктене,
Кидым шуялтышт вашла:
Иктын эртөн кече ик паша дене,
Весын пашаже тугай оғыл-ла.

Кö таче ончылно? Икте ден весым
Ойырмо ок күл: арам.
Шонтыжат тыште тугаяк рвезе,
Рвезыжат пашажым моштен уштара.

Мурышт ныжылге, кумылышт почмо,
Шонымыштым илыш страницыш возат.
Його лектеш гын, намысым почко
Шочмо верешыжак тазан!

Тургым годым пайрэмлан уке тул-ойып,
Кевыт воктене садлан айык кас.

Тиде мылам моткоч сайын койо,
Пүйто сөремыште первый каш.

V

«Исанмесез!» — мане парторг,
«Салам лийже», — маным мыйже.
Чал вате савалтыш вуйжым,
Ош ўдыр шуялтыш кидшым.

Парторг мане: «Тиде — уна».
Мый йодым: «Күзе илена?»
Чал вате нимом ыш пелеште,
«Тигане», — ош ўдыр вашештыш.

«Тигане» — күвар йылгыжеш,
«Тигане» — сүрет шыргыжеш.
Газет да книга. Сад пеледыш
Окнаште лёзанын пеледын.

«Тигане» — ару кок пёлем.
«Тигане» — йошкар гардероб.
Тыгайын омсажым лювыйк ёң почшо —
Пураш тоштде, ончыкта ыле почшым.

«Пашаче еш», — мане парторг,
«Мутат уке», — келшышым мыйже.
Ош ўдыр лыжган шыргыжале,
Чал вате кидшым ончале.

«Күзе вара?» — йодо парторг.
«Яри ма?» — мане чал вате.
«Моткоч», — маным мыйже, — мотор?».
«Тигане», — пелештыш ош ўдыр.

Кульбашыш волыш шем йүд.
Утыр нöлтäлте кумыл.

Пылышыш тальянка йўк
Пурыш, ялт курым кутыш.

Курым гоч толын тальянка,
Бынде у семын мурा.

Илыш эре иктым ок янгэ,
Илыш ок тошко ик турा.

Илыш манеш гын «Ончыко!»,
Шке кун-виетым ончыкто.
Илыш күшта гын «У семын!»,
Пиж тый у койышлан, сене!

Кульбаш тугае — пиже.
Кульбаш тугае — сенга!
Мүкш гай түшкя ешын вийже,
Кажне сурт-печыш шына.

Муро, тальянка, муро!
Тошто йүкетлан — у курым!
Тыйым эше каче-влак
Эргышланат пёлеклат.

МÜКШ МАСТАР

*Морко район, «Правда» колхозын
мүкши ончышыжо А. Кутузовлан.*

Илыш
йочала чапа-чапа тёчышё оғыл:
Ончыко тудо йорта палынак.

Ме манына:

«Тыят ласкат дene ит шогылт».

«Лий ура чонан» — ешарена.

Тиде вел оғыл,
пашаште күлеш
мастарлык.

Шёртнью гын кидет — айдеме улат.

Чапым налаш

иенгим Санюк ыш тарле:

Шүмжё улмаш
сөнгимашым кычкыше тулан.

Кё пёлеклен тудлан
тыгай уста шүмым?
Кумылым пуэн мугае мари?

Нылле ий ожнак
ялышке лукто кочаже у лүмым —
Кыргорий.

Күштышт Санюкым.
Ончыктышт чыным.
Чын тиде пешак тыглай —
паша.

Ыште,

тырше,
пүжалт!

Лаачак ит чыгыне:

Чыгын
айдемылан — томаша.

Но вёт тёр оғыл
паша ден пашаже.

Лиеш ыле илаш тунемде.

Эрге тунеме.

Тунеме кодаш илышеш кышажым.
— Мый,— мане,— у отар өрч.
А те?

Тушто, тораште,
тошто завод — Порошковый.
Йырже — пеледыш,
писте,
кипрей.

Мүй лийын — во! —
но верешыжак кодын.
Ынде
Санюкын отаржылан пүрен.

Мүкш-влак мурат.
Мурат паша мурым.
Ныжылге хорын озаже — Санюк.
Иогылан кенеж кечин кутышыжо —
курым,
А «дирижерлан» —
мерән поч гай минут.

Эртыш кенгеж.
Ик кеңгеж почеш — весе.
Висышт,
ончалыч — товор!
Но ончылтен тудым, ошкылын весе —
Петро.

Мане Санюк:
— Тунем мастер-влак деч!..
Мутым пуэн — закон.
Шинчымашым,
у юйным пуртыш тарзылыкеш —
Шыже велеш сенгымаш rash койын.

Шыже тугай —
Луктын пышта ончыкет
чывигыжым.

Санюкна гына ок күгешне,
уке.
Ял,
Нурүмбал,
эше ончычак шижын:
Эрге ачаж гаяк тале.
Түре.

ПАЛЫМЕМ-ПАГАЛЫМЕМ

H. A. Эчейкинлан.

Тунам лийынам мый панга гае веле,
Но шочмо кундемым түге онченам —
Ош кудыржым ломбо рүзен пуйто телым,
Шем кичкыжым телым тамлен кочкынам.

Йөратышым ломбым, мемнан ялын сынжым,—
Пелед шогалеш гын, муро аршаш!
Но илышин чонжым, чонжым да чынжым
Пален ом ул шол каваршаш!

А тый паленат рвезе пагытын акшым.
А тый шыргыжал мөштенат кеч-кунам.
Төрлаш тунемде изи ялын титакшым
Ола корныш лектыч, сакен котомкам.

Мый ончышым тыйым, пуйто эр кечым,
Кунам толынат кенежлан каналташ!
Чынак, тунемат гын, лият кече дечин
Куатле, чолга, йытыра лу пачаш.

Тау, Алексейч, книган эпле таңже:
Книга деке күмүлзө лийым мыят.
Йоча-влак вел оғыл, күгүен-влак даже
Книгам тый дечет лудаш наңгаят.

А тый — нұнын деке, калық коклашке,
Газетым өндәлын, газет деч посна!
Түнә увер шуко, а жап манеш: «Вашке!
Тыгай паша важық ок кай ниғунам».

Шарнем: каныш кечын тый, шаныкым налын,
Пасуш ошқыл лектыч ял дене пырля.
Лўшқа йырым-йыр шошо кечиже талын,
Шыжен пасу мучко шем торф шем йўрла.

Кечывал лишан чумыргыш калық ик верыш:
«Күзе, Алексейч, түнаже ила?»
Шыман каласкалышыч ятыр уверым,
Моланжым, кузежым почын чыла.

Ялем ёрата пеш тыматле мутетым,
Пашашке у күмүлым тудо пua.
Идалыкет — чапле поэма поэтин,
А чапым усталык вел писын шара.

Йоча-влаклан — туныктышо, яллан — агитатор.
Кугу илыш корным тый шке мұынат.
Шенгелне — күгорно, кужу да такыр,
А ончылно...
Лийже тыгай мыйынат!

МАЙ ДА МЫЙ

Стихыште мые манам гын «мый»,
Шкенжым мокта манын ит шоно, йолташ.
Мыйын йўкем дene кутырет тыге тый,
Майым тўнгалат таче тые мокташ.

Май шыргыжмаш гай лопка пўян.
Мый
Май гай улам сай күмүлан.
Шыргыж колтем гын, май семын виян —
Ситыш куан иктаж кум ийлан.

Май — сай.
Пайрем — мо кўлеш!
Шошо урем тич калық куан.
Пуйто чон мыйын гармонь почеш
Шем кем таган дене тавалтен пua.

Май — урем тич.
Май — шўмем тич.
Тыйым ончем да шкемым ужам.
Эй, кувавай, окнатым ит тўч,
Колышт, күзе юарла мемнан жап!

Май — рвезилык:
лывырге, весела.
Чонжо чонем гаяк тудын яндар.
Ончо, чонем вошт почела-почела
Кидым рўзен эртат йолташ-влак шўдир нар.

Чон вошт колтем мые кажным, кё сай,
Кё шке пашажым шўлештын виса.
Кё рывыж гай, кё йолагай —
Шыде мыйын тудлан ия виса.

Май ошкылеш.
Мый ошкылам.
Ал солык гай шонымаш мыйын ал.
Тыныс Мландемлан мые күлам.
Шўлышыж деч бордыжкё ом шогал.

Шўлыш Мландемын май гай сай.
Шўлыш Мландемын ласка тугай —
Илыш гыч, сар, книгашке кай,
Кай историйш,
шўгарышке кай!

Эрык виян лийже эрык ўнар!
Эрык кава лийже кандывуй гай!
Муро,
айдеме,
тыныс,
одар —
Вот мо тугай Май!

УЖАР ШОШО

Ойлат ыле мылам:
«Але ужарге».
Ужарге шол, мом ыштет!
Кастен эше
ўдырым шым ужате,
Эрдене толын шым пуро
йыштет.
Пўжвўд лиийн оғыл тамле.
Ыш эрте йўд омыде.
Чара йолет лиийн
тугае тале —
Гырма ўмбач куржын кертеш!

Йўратышым мый эн чотышм...
Куэрим йўратышым пеш.
Туге ужарген кая шошим,
Туге пеледеш,—
Пурет да тиде
лышташ кугыжанышке,
Чонет ужарга.

Ужар пагыт эртыш,
но тудо
Шкеж деке конден
унала.

Вашкем,
ончыктен чевер кечилан тупым,
Чока лышташ лонгыш шылам.
Ужаргыш,
ужаргыш адак
чевер кече гае чонем!
Куэр,
тый дечет мый йодам:
— Мом кызыт шонет?

Куэр вўчкалта вынык дене:
— Мом утыжым палынет?
Торасе казах
омыж дене
Иктаж гана мыйым
ужын, шонет?..

Куэр мылам чонжым почын.
Лышташ мыйын чоныш пурен.
Йоча пагытем толын
коло ий гочын,
Помыжалте йоча ўмырем!

Но тегак ом курж
чарайолын,
Но ынде тышеч кайман:
Тораште
пустынъ ошма шолын,
Чонемый вес пелыхым
тушак пыштыман.

Пеледышт туштат
ош куэ-влак,
Юарлышт ньога-влак тыгак.
Весемын түня,
уэмын!
Ужар пагыт веле
куэрла шога.

ИНГИЛИВИЧТЕ

Шошын кумылжо — на,
Ойжо пеледышын — ите.
У лўм тыште, да эше
маныт:
— Ингилиевичите.

Мыйже, окмак ом умыло —
Мо вара тиде?
Ончыктышт ўдырым, ош ўпаным:
— Ингилиевичите.

Молан шўлыкане шошо?
Мо ок сите?
Мо...
Моланже...
Можо...—
Ингилиевичите.

Ужым мый танцышке тудым:
— Разрешите?
Шыргыжалын колтыш моторын
Ингилиевичите.

Шочмын руат строевойым
Удыр-влак иктын-иктын.
Теве, кеман, тошка
Ингилиевичите.

Лие салтак да кайыш тораш
Ингилиевичите.
Күшто улат?
Күшто улат?! —
Мый ом чыте.

Шошо эрта воктежем.
Угыч ужаргым ок чие.
Пёртылтö шошым мылам,
Ингилиевичите!

Колын пуйто йўкем,
Серышым колтыш.
Чўдё!
— Салам, ойган марий каче!
— Салам, мотор латыш ўдыр!

Вучем идалык.
Вучем вич ий мый,
кўлеш гын,
Ингилиевичitem.
Таче садланак уло йўк дене
Шошила мурыде ом чыте.

КЕҢГЕЖ ҚАС

Пудешт кайшашла мурен оғыл,
Пурен вочашашла тайныштынат оғыл,
Паша
пасу гыч пörтыльб кастен,
Луш кайше йўкшö дene
кылде-гылде мутланен.

Когаргыше ошма там
тичак ыле,
Шиждеак ала-кушко шыле.
Пёръен-влак пырня валне
тамакым түргыктат.
А вате-влакышт вакшым ямдылат.

Қапка воктене койылалтыш каче.
А күшто ўдиржö?
Ок шиж мо касым?
Кудвечыштыже.
Тылзылан парняжым пеш рўза:
«Пошкудо качылан — мый оза!»

Мо молан,
а мұрылан кас пеш поян.
Гармончо
шупшылеш чолга гармоньжым —
Ик качым тавалыше-влакат
лиййт ик оян:
Мурат пудешт кайшашла,—
Ончо!

Күшташ лектеш гын каче,
ковра ит ман:
Гармонь почеш лииман
ковра саман.

Туге күштат,
тунар күштат
Саню ден Натальыже!
Тек коштыт вара,
ваш ужаталын,
пурен вочашашла тайныштын.

А касше, касше!
Тылзыже могай!
Могай чоя вет:
лапчык пыл шенгечын
Онча пеш мужырим:
Логалат, Миклай,
шупшал-шупшал кондегын
ўдýр тўрвылан энгеким!

Шокта қапка йўк.
Осал куватын оғыл?
Осал кува Ануқшым койдара:
«Күшкүн шуын оғыл,
тунемын куржталаш!
Аташ Майра!»

Туге гынат,
кас эртыш сайын.
Йўдвошт ош кас.
Эр марте ош кас.
Ялем мала.
Малыде ок кae,
Каналтыде ок кай пашаш.

ЛАТКАНДАШ ИЙ

Латкандаш ий мылам.
Латкандаше.
Латкандаш ияш годым малаш?!
Ой, тыгай пиал деч юмо ашне:
Йүдшö йүд мо — орен күштымаш!

Гармонист,
ну-ка тыгыде семым!
Үдýр-влак,
мылам — верым!
Шагал!!!
И-и-эх! — шараптем шулдыремым,
Олтр-р-оп! — кем таган ок логал.

Каче-влак кырат пенгыде совым,
Үдýр-влак лыжга мурым мурат.
Манат, күчкүл улам?
Могай тыйын сомыл!
Ончо, вийже мыняре —
нöлтäлтын пурак.

Латкандаш ий мылам.
Латкандаше.
Йүдшö йүд мо — ёйратыме сем.
Колыштам үдýр шўмын кантатым,
Шем шинчаште тул чинчым күтем.

Чыли-чул волгалтеш куан ойып,
Тук-тук-тук кыра шўмжö ласкан.
«Шортньо дene кугунжо ом пойо,
Тый денет курымешлан улам поян!»

Йога вүд.
Йонга сем.
Күшнö — шўдýр.
Коклаштышт — тылзе, шўдýр орол.
Рвезе пагыт малаш огеш шўдö:
Леве йүд семын пöртыл ок тол.

Латкандаш ий мылам.
Латкандаше.
Омым шўшпык нумалын каен.
Шокшо рвезылык,
шошила ташле,
Мланым леве йүд дene темен!

КЕНГЕЖ

Пүртүсын омсажым кенгеж комдык почын:
Иырваш ужар түс,
яндар юж,
олык там.
Ош йүд лишемеш.
Тунамак күчкүл почшым
Мур йўкан ялемлан ончыкта.

Чыла тиде але кенгеж оғыл шол!
Кенгеж снегым оғыл,
кап-кылым погымо жап.
Тыге лектеш:
олык пўёжвўдеш ом шол —
Пундашдыме агурышко шунгалташ куржам.

Уке,
тидлан оғыл шочалтын тўняш.
Тўня пёлеклалтын мылам
кенгеж мучко вийым кышкаш!

Ончал,
капыштем эрдене мынтар ыле ўнар,
А вот кас велеш лийынам вўд кашка.

Модеш мыйын кидыште пўсо товар.
Йонга мыйын кидыште писе сава.
Лёча кўтўчылан кёра ушкал водар,
Шочеш шўшпых омылан кёра
кинде — илыш ава.

А тый манат:
кенгеж — тиде курорт.
Курортланен киет гын, телым шорт!
Кегеж — пиал таптыме вурс шондал.
Пўжалт ноенат —
куанен каналтал.

ОИ, КЕНГЕЖ ЙУД, КЕНГЕЖ ЙУД!

Шыле кече — каналта,
Кўшно тылзе мунчалта.
Тылзе — мече, тылзе — той.
Тылзе семын тый ит кой.

Тылзе йўштö, тылзе шкет.
Ойгрыде огеш керт.
Тый улат мотор, уста,
Тыйым калык мокталта.

Тыйин уло шёртнёй кид.
Паша дечын огеш лўд.
Кече гае чуриет,
Кече гаяк кумылет.

Ойлет тые: «Рвезе жап.
Тудын уло ойгыжат.
Выче-выче сай илаш
Огеш сите шўм йолташ».

Ынде мые каласем:
Рвезе жапым раш палем.
Уло ойго — паремеш.
Ок йорате? Шойиштеш!

Ужым тудым: почешет
Таче пешак ончыш вет.
Тые юмыч кудвечеш —
Тудо шўмжым кучылтеш.

Пале, иктым: йёрата.
Шўмет ит турж яра, так.
Мо тугае? Шинчавўд?!
Ой, кенгеж йўд, кенгеж йўд!..

Ныжыл тылзе. Қинде пуш.
Шўла имне пышт да пушт.
Тулыш — пусм: йўлёт, на!
Қоктын имным кўтена.

ШЫЖЕ ҚЫДАЛНЕ

Шыже қыдалне
шуэш мыйын мўлгё кудалме:
Нарынче ял — мыйын йёрратиме вер.
Эсогыл паренгтиже тушто
олма дечын тамле,
Эсогыл олмаже тушто кече дечын чевер.

Кече деч налын чурийжым
айдеме.

Кечыла шыргыж колта шыже ял.
Тудо ила,
тудо йўла ик чон дене
Рвезе шопкерла виян.

Писте кышка
утышо шулдо оксажым.
Бынде куэр шыгыр оғыл тунар.
Маным мый: шыже — шонгтылык.
Уке, рвезылык! —
уло ўйқын кызыт манам.

Мый ужынам
тудын шүргыжым лачак.
Шүмжым ужаш лийин оғыл тептер.
Шүмжё тугай,
пуйто Морко вел каче
Ўдыр налаш тарванен эрден эр.

Шыже — рвезе,
но пижон гае оғыл.
Пижын пижонлан шыже чодра гай вургем.
Шыже його семынат
нержым сақен ок шого
Киндым пайлыме годым,
енглан көранен.

Кё манеш тушто:
Шыже шыргыж ок мошто?!

Кё манеш тушто:
Шыже шинчавұдан?

Шыже рвезыла кергалта да шокшым
Ялым у пашашке вўда.

ТЕЛЫН ФИЛОСОФИЙЖЕ

Мо тугай тел?
Мамык тёшак?
Але суртдымо-ешдыме мардеж?
Теле мылам — ильш,
пиал падрашан.
Пиал уке — ильшет тёршта тореш.

Вот молан телым вашлийым,
пуйто кумыл нөлтышö тангем.
Вот молан түтан түняшке
чүчкидын лектам.
Кырыже мардеж уло вийын —
кыралтде от тунем,
Түтан деч поснат огеш тол ильш там.

Лекше түтәнышке еіг —
«Ит кае» ом ман:
Пеш тарванен гын,
тиде туткарым сега.
Вурсыжо телым иктаже,
кычкыралам виян:
«Теле деч ок лүд меранат!»

Тек шудалже!
Но теле шке пашажым ышта:
Луктын мардежым,
тыгай енглан шудышыжым пörтүлта.
Його гын тудо,
пöртешыжак
Иўштö подешыже шолта,
но туныкта!

Толеш кугу теле,
шулдыржым шарен кумдан,
Койын ончыкылык верч кредалше илышла.
Раш: мемнан оғым нимогай мардежат
Мөңгеш ок темдал,
пүсүн манеш лач иктым:
— Салам!

ТЕЛЕ

Уәш мемнан дек толын теле,
Чодрам да нурым мамыклөн.
Мерәнг-влак тореш йолышт дене
Шопкер воктен, каван воктене
Ала кастен, ала эрдене
Коденит лумым йыр түрлен.

Изи кожем лум ўдыр лийын,
Коеш аважла кугу кож.
Юалге кечйолжо ийым
Ышта шөртнялгым, ышта шийым.
Тыгае шөртныым, тыгай шийым
Пүчкеш коньки алмазла чож!

Вола кава гыч лум ик кечин,
Вес кечин күшкө түргалтеш.
Туге гынат, чиялыш ечым,
Сенген түтәнам, йүштө печым,
Ош ял шенгеч, чодра воктечын
Чыма пикш семын рвезе еш.

Чыла vere ош түс, ош курым.
Чинчан лумеш йыма шинча.

Окна воктен — ош пүтгир курык,
Окна воктене — киса муро.
Ойлем: киса, ырыкташ пуро,
а тудо койдарен шинча.

ПОРТКАЙЫҚ-ВЛАК

Уша воштыр оғыл менге ден менгым,
Уша пёрш вўранг.
Йоммешкышт пызненыт йўштö вўрангыши.
Порткайық-влак, пун ора.

Ончем мые нуным, ончат нуно мыйым,
Шонат дыр тыге:
«Ужгат ырыкта тыйым, ырыкта межгемет
Чонет йотке».

Чонем гыч лектеш чынжымак шокшо шўлыш,
Ош шўлыш лектеш.
Но тудо, тунамак лум чинче лийын,
Улык возеш.

— Пешак палем,— мые манам пун ора-
влаклан,—

Кылменда пеш.
Мо дене полшен кертам мыйже, мо дене?
А нуно вашеш:
— Чик-чирик, чик-чирик! Илышна пычырик —
Поч кутыш гына.

Шочынна кеч арам, но шуэш илен лекме
Теле гоч мыланинат.
Совем перен, тымыкым пудештарышым.
Порткайық түшкан лекте ёрт.

— Ай-ай, шоқшо пурыш күзе, яришка-влак! —
Вурса нүнүм ёрш.
Шавалтышым кайык ўстел ўмбак пырчым:
— Нелеш ида нал, пычырик!
Порттайык-влак ындыже лишнак
шўраныштыт:
— Чик-чирик... Чик-чирик...

ТЫЛЗЫН ЙОНГЫЛЫШЫЖО

Шолыштын кечин сынжым,
Тылзе түнште иеш.
— Намысдыме,
ильтышын чынжым
От му лиеш!

Тылзе — пырдыж.
Йүкем — пурса.
Мом ыштыман, лаваса?!

Мые — окнаште,
тудо — каваште,
Мые кием, тудо иеш.

Эргым улнен.

Кечывалым
Вачышке возын Карман:
Кö түдден шудым солалын,
«Його марий!» ыш ман.

Маныч:
«Тылат пүэна
Ялын эн первый моторжым,
Если мотор Елена
Шурдыл колта Йогоржым».

Чынак, Йогор яллан
Сын дene веле каче,
Кун дene, манметла,
Чылтак конга ўмбал маче.

Теве адак ошкылеш
Кидпүален Еленам.
Эй, чалдывай, ўмыреш
Ит мыскыле ильшнам!

Тылзе шона — шыргыжеш:
«Үдүржё-качыже — во!»
Чыте, эше эр велеш
Чыным умылет, ничево-о!

Эр лишемеш йывыртен.
Мо лие сад воктен?
Шоктыш «пыйтч!» —
Елена
Совыш йоргам.
Илена-а!

Пёртыш ончале кече.
Эргымже —
пурт! — йол ўмбаке.
Шот ден кочкам ыле кеч,
Тудо кып-кап — да умбаке.

Тудо адак пашашке.
Ильтышын түнгжо — тиде.
Ильтышын чынже — тиде.
Ильтышын чонжо —
волгыдо пашаште.

Тылзе пўжвўдым ок уж.
Илышын чонжым ок уж.
Йўдым пала да эрым,
Но огеш пале
эргым.

Кайыш вет эргым,
почын капкам,
Паша дечын чылт ок тем...
Мом шуко шонаш, Еленам
Каэм да чечас тулартем!

* * *

Шошылан почым мый Шўымым,
тые окнам.
Окнашке кудалтышым
пеледышым.
Да куржым, лўдын:
ок нал, ок нал!
Но тые...
«Чачукем!» — куанен пелештышым.

Шошылан мые шкемым пёлеклышым,
тые — уке.
Окна гыч ончен киет,
койын пеледышла.
Паша
ончыланет шинчын сукен,
А тые...
«Йолагай!» — шўвалын пелештышым.

Илыш — йыжыган:
покшымла налын кайыш
арам пеледышым.

Тудак пашалан тыйым туныктыш.
Туге гынат,
«Чачукем!» — манын тегак шым пелеште:
Мом тошто койышлан
йырнен илаш тутыш!

ФОТОКАРТОЧКА

Рвезем годсо пагытим вашлийым
таче.
Тунам мый улам ыле,
шижыда дыр,
каче.
Тунам мый улам ыле
нўргашанрак каче.
Мондалтше ийготым вашлийым таче.

Рвезем годсо пагыт дене
еаш ыштыш карточка.
Туржалтше,
ўштылалтше,
нарынче.
Книга гыч лектын возо
циже лышташла.
Нўлталым,
ончалым — Наташа!

Шогалын
лунчыргыш вўта воктелан.
Бержат вет — ёора оғыла!
Ош шовыч,
ош туывыр ош оворкан,
Шем калошиб
Йылгыжше неран.

ҮДЫР-ВЛАКЛАН

Чевер муно — түсшö ыле,
Лум чинче — ончалтышыже ыле.
Кумда шыргыжмашыже —
тудат түкылалтын,
Шем йылгыжше ўпшö —
тудат петырналтын.

Эх тый, фотограф!
Шояче кү шүм!
Ышталын «шолт» да каен,
савырналын.
Тунам мый денем кутырен ўшёт,
Ўшёт семын ныжылгын
Ўдырат кутыралын.

Наташа, Наташа!
Жап писе мардеж.
Эрта чөгешталын,
толеш чөгештен.
Мый маным:
«Вучет гын вес шыже марте,
Эн порым түняште ыштет».

Мо лие?
Сўан лийылдале!
Шаланыш мемнан ару келшымаш.
Шаланыш саде лунчыр вўтала.
Вержат, миен тольым,
кодын оғыл улмаш.

А также
ужына ваш чўчкидын.
А мо шонет, палыме вет.
Эртен кайшыжла
Йодеш тудо кўчыкын:
— Куш каёт?

Шёртнёй кугыжаныш — лачак йомакыште.
Шёртнёй мутат туштак ила.
Айда нужналыкыште
Тыглайжымак налза да ёора огыла.

Мый вет туге — поэт семын
Йўдыгышила тендам ўйратем.
Эртыза корно дene — поро оем темын,
Порын кутыралтен колтем.

Те — кажне ялыште:
насушто, фермыште.
Тўнё ма, пўртыштö ма — ўйратымаш.
Южо каче веле
ўйратенак перымыж дene
Изишак йўкшыктара улмаш.

Мые кырен-кырен шым лий ўйратыше.
Ончалам — ончал,
шупшалам — ит шўкал.
Эх те, ўдыр-влак,
ўйраташ таратыше!
Эх те, ўдыр-влак,
лышташ муро йўкан!

Шўм пашаште веле мо,
кертыда чыла vere.
Шурно кечын шёртныжым рўда.
Писе йолан корныдам ок авыре
Шыже лаврат,
шошо вўдат.

Те моштеда
айдемыла күгешналын.
Но ода шынде шкендам
кугуэш.

«Чайка» — Терешкова түнäm сенген нале,
Скобликова
Сенымашла шыргыжеш.

Тувыр оворка гай тыглай лийыда гын,
Каче-влакат лиийт
салтак кем гай тыглай.
Лўшкишö паша дene кучеда гын таным,
Мондыза,
ковыртатылме мо тугай.

Каче-влак ойлат тыланда
сылне мутым.
Каче-влак
тендан лўм дene илышиш пурат.
Ятырышт,
чон келшымашым мұын,
Сылне поэзийишт ямлын мурат.

Пешак палем мые можым-кузежым.
Пел ўмыр эртыш
кыдекиң-кыдекиң.
Ўмыр кашкам вончымеке иже,
Мұым тендан кокла гыч иктыжым.

«Тол,— мане тудо,—
изиши пагалет гын».
Мыйже
тудлан вучалташ шўдем.
Ўдыр-влак!
Ўдыр-влак!

Тендан вашеш лектын,
Колдырт нелын колтем
шўвылвўдем.

ОМЫДЫМО ИУД

(Лирический поэма)

Казарма шыпланыш.
Шыпланыш — ок мале.
Йолташ ден юлташ кутырат кышты-кошт.
Сита, старшина, тергымет кечывалым,
Кеч ийдымжак шерын ит кошт!
Шкежат кечыгут неле марыште лийыч,
Мемнан дек эше чот шўманын.
Кандаре капетым,
погалте у вийым:
Эрла вет пашаже шўй тангыт.

Казарма шыпланыш,
шыпланыш — ок мале.
Чонлан рвезе-влакын ласкалык уке.
Марий юлташем шке матрацым ондале:
«Ой, Маюкем, Маюкем!»

Маюкшо тораште.
Пала мо Маюкшо
Марий юлташемым раш?
Пала дыр,
Таклан мо пуа йўкшым,
Пышта изи шўмжым письмаш.

Марий юлташем,
Маюкшым ёбраташи,

Нумал лукто
йүлышö порт гыч йочам.
Тул нулыш кеч шкенжым,
Орланыш кеч ятыр,
Тидлан ыш öпкеле пырчат.
Кая тудо мёнгыш ужаш шочмо верым.
Тунам дыр Моюкшо ужеш,
Кузе салтак онгышто тойын-чеверын
Медаль йытыран чолгыжеш.

Казарма шыпланыш.
Шыпланыш — ок мале.
Шинча ончычемак куржеш йоча жап.
Зиян йёр йымач тыртештем,
юмын налын,
Күэ воштыр дene ушканым нүжам:
«Каёт вес гана?
Йодде каёт?
На! На!!
Кужу юлет уло, а күшто шёрет?
На-а-а!!!»

Ушканым — вўташке.
А пёртыштö шольым
Шилкаште чорикин кия магырен.
Азам пыкше малтышым.
Авам нур гыч только.
Тудат шўртö пырче кодде нёрен.
Ава!
Ава эргыжлан --- первый айдеме,
Түняште эн чот шерге енг.
Ава мыланем модышетым ыш темле —
Пашам темлен.
Аван шыма мутшо — эн шерге пёлек.
Аван шыде йўкшö — эргыжлан вожылмаш.

Аван мутшылан мый тореш ом лек,
Тыгаे ом тошт лияш.

Шарнем,—
Тиде лийын иктаж кум ий ончыч —
Тунам латкандаш мылам теме,
Мый первый ончалтыш гыч ик вожынпочым
Кондем вўдалтен тeve-тeve.

Авам мыйым кучыш:
«Сўаным?!
Неретым сайрак ўштыл лучо!»
Сўаным,
ўяним-мўяним,
Тетла мый уке, шым вучо.

А ўдыр арня гычын весылан лекте.
Эше ик арня гычын ойырлыш:
Ой, йўштö игечым,
той кече,
тый левыкте!
Авай, эн ушан мутет ойло!..

Тораште пеш тудо.
Тораште мочоло!
От лек тушко юлын,
от шу тушко юлын.
Буква ден буквам ушен,
Лудеш серышемим пыкше.
Шонгем пытен ёбршин,
йёршешак чалемын.
Шижам: тудын ўмыржö туртын.
Вет илыш авамын лўшкен пазар семын,
Аван илыш лийын сар гай тургым.
Авам мыйым пукшиш,

удан гынат, чиктыш,
Пыкше гынат, туныктыш,
айдеме лий, манын.
Ик кечин сортам шёрлыкеш тудо чўктыш
Да мыйым ужатыш марий институтыш.

Торашке шуйналте уждымо корно —
Лекмеке, ит ончо шенгтек!
Капем мучко — рвезе вўргорно,
Кўсеныште — тошто кандашлу тенге.
Кандашлу тенге дene тылзе илен,
Шокте гай комиссий гоч эртышым.
Ондале марий институт, аклен,
Марий ватын эргыжым.

Тўнгалие у илыш,
У илыш — вўд йогын.
Виян йогынеш шўй тангыт мый юмым.
Лудат-тунемат Лениниын томжым,
Шымлет Маяковскийиын волгенче гай стихшым.
Вучет «Крокодилын» у номер толмыжым,
Ончет газетлаште
элын тўсшым.
Кастене — киношко,
Вара — общежитий.
Кочкиш ямдынет, воштылат, чон пытен.
Пелийд деч вара кодеш лачак икте —
Малаш-каналташ кандаше марте.

Вуэтим нёлтет,
Тидым-тудым пурлат —
Куржат институтыш,
шўлештын куржаг.
Шўмбелетим ужат,
тунамат тый куржат.

Тунамат от шогал,
тунамат жап шагал.

Толеш шуматкече. Кумыл — йавыртыш,
Поран деч вара пуйто толын лывыртыш.
Ок лий эрла лекций,
Уке семинар,
Огеш кўл ушлан арня годсо ўнар.
Чыла весемеш, чыла вашталтеш:
Кид — шулдир,
Шўм мураш тарага озажым;
Кап куштылго,
йсл шке ошқылеш
Оркестр дene темше актовый залыш.
Мемнан дек уна-влак толит эре:
Поэт, пасуен,
артист да пашазе.
Эше тўрлө диспут деч ок тем шерет.

Эше...
Чылажым шотлен от пытаре.
А йёратымаш?
Чон тич тудо темын.
Туддечын от утло, туддечын от шыл.
Эрдене гына, койын вор семын,
Окна гыч пурет общежитийиш шып.

Сўрале жап ыле студент годсо илыш,
Сўрале жап кодо шарнаш ўмырлан.
Шарнаш ўмырлан сита эше тиде —
Миклайым ончен, уло группа гўжла.

Шинча шып Миклай,
Шинчаже калай,
Нигём кызыт ок уж,
Нигём ок ончо.

Мом тудо шона гын?
Эх, ала-лай!
Тугай шол, от ончо гын ончык!

Шеңгелне — пайрем,
Ресторан, ўдир-влак.
Шеңгелне — вожылмаш, лучко суткаш.
Эй, тый, студент лўумым лавраш ит шўдырё,
чапетым ит тырше шўкташ!

Совет студент тукым
йонгыдо, волгыдо,
Пеледышла шўлышо еш.
Лўум-нержым да чапшым тымарте ыш волто.
Ок волто.
Ончылно чын ошкылеш.

Кё таче студент —
эрла — учитель,
эрла — врач,
эрла — инженер.
Кынелын шогалым,
тыгайым ом чыте:
— Лийман мо тылат институтышто вер?!
Ачан пашадаржым пелыжым кўрын,
Ачатым ондалышыч.
Ондалышыч веле?! —
Миклайын шўргышкыжё вулно мут йўрин.
Шоген тунам теле.
Шоген тунам теле.

Институт садереш лакеме шошо.
Студент-влак — тўнё,
тўнё Миклай.
Эше ик айдеме тўшка ешеш шошо.

Айдеме шошо!
Шочмеке, ила.

...Казарма шыпланыш.
Шыпланыш — ок мале.
Почанже кеч икте — казарма ила.
Шинча ончылан тўня сўретлалте,
Черланыше шодыла Мланде шўла:
— Утарыза мыйым,
ута-арыза-а!
Тўсемым каргаш ида пу атомлан!
Ида лий полман ушын тарзыже!
Шуэш мыйым илыме,
Пеледме,
Йёратыме!

Колат мо айдеме,
Мландин чон йўкшым?
Шогалме корнетым палет мо раш?
Шем сар огеш коло,
сар шўлыш ок йўкшо,
Айдеме ок пиж гын тудым тўндаш.
Сар —
тудо мурда пылыш воктене шынгала,
Онча колымаш,
шинчаж дene лўен.
Пўжвўд дene кышкалгын,
леведышым чумалым:
Тўняште
вийже
кён?!!

Шола гыч пурлашке,
эрвел гыч кас кечиши
Совет мландем калык ден темын.

А тудын куанлан печаш ок лий печым,
От висе куатшым атом вий семын.

Тошкалже тудо — кодеш тенгыз олмо,
Шўвалже тудо — тенгыз лиеш.
Кё калык ой дene илен ок тол гын,
Тыгай шем сўрса
шем шўгарым муэш.
Шкеак мылам калык
чиктен сур шинельым,
Шкеак кучыктен автоматшым мылам.
Элем оролаш,
аралаш калыкемым —
Пиал тидын гае уке рвезылан.

Казарма мала.
Шўла ласкаж дене.
Марий йолташем шыргыжеш омыж дене.
Но вот кенета ёрт лукшаш гай йўк дене
Казарма теме ик кўртниб мут дене:
— Тревога!
Ик енг семын койын,
Тёршталтышна ме да руалтышна «робым».
Лач кумло секунд гычын рота
Шогале ик пентыде стройиш.

Приказ — «тушманын» атакым
Кучен шогалташ да атакыш куснаш.
Ушаным пыштен автоматыш,
Йолташ ваче дечын налын куатым,
Мландеш тўкыде кем таганым,
Позицийш ме куржна.
Вурс кўдырчо танкын,
йўк самолетын,

Шикш, пурак, пўжвўд —
сегымаш!
«Тушман» деч лач олмыжо кодын,
Мо кодеш чын тушман дечын — rash.

Эр кече,
ласкаж дене помыжалтын,
Лектеш степь шенгечын шыман.
Полк дене чолган саламлалте,
Саламже шўм-чионыш шынга.

Адак ик йўд йомо,
Тревога эртыш.
Ушане, Элем, мутемлан:
Мала ма, ок мале — Эргыч
Пиал илышетым орола.

ПОЧЕШМУТ ОЛМЕШ

Кидым күчүде, пытартыш мурыйжым йонгальтарыде, самырык ўмырым илен шуктүде йомшо йолташлан кечкунамат мо-гынат эн шерге каласыде кодеш. Ик мутым гына каласен шуктен омыл Альберт Степановлан: «Кöранем!» Кöранем тудын усталыкшылан, кöранем мурпаша чолгалашылан, кöранем поэзий талгыбыже дene ўчаышмаш пайремысыла ончыч тörгышшöвлякам вуюнчын-чулымын поктен шуын, шои-ик шүшкаптен, сеныш солыклан кидым шүялтымыжлан. Поктен шуын, но шуктен оғыл эртөн каен, шуктен оғыл поэзий ўйыр кид гыч тудлан гына логалие сеныш солыкым солалтен! А тиде лийин щүэш ыле, усталыкше да ушынжо, паши кумылжо да сылнемут лектышыже дene ятырнам ончылта ыле тудо мариј поэзийште лишыл жаплаштак! Эше йонгыдырак лиеш ыле ончыкым кумло шайышке гына тошкалие, ўмыржöй ўйнысырын күрлиш рвездын чапшель

Чаманем, ойлен шуктен омыл ик тиде мутым: «Кöранем!» Ме шекенам ончылтышо мурпаша таннам мокталташ, патречнам «сеныше тунемышылан сеналтше туныштышо деч» манын сералтен пöлеклаши оғына вашке да оғынат йордате. Но тидлан оғыл ойлен шуктен омыл мый Альбертлан тиде шомакым. Пеш вараши кодын логалыныт мыйын кидыш тудын пытартыш почеламут-влакише да илымыже годым ямдылаш түнгальме «Колымшио курым» сборнишие.

Степанов шонымашан поэзийлан ўозакым тўла, маныт. Но пытартыш почеламутлажым лудын, весымат ойлаш лиеш: поэт келгын да ныжылган шижын, ильш чыным сылнымут ям дene ушен мошта. Шүжо күктүл пытаренит тиде «ушин» да «шүман» поэзий шотышто. Но, калык манымыла, икте раши: сай шүм деч посна пүсб ушат лийин ок керт. Палынак пейгиздемын Степановын мурзызо ўйкىш, палынак күшкүн поэтический культурыжо, творчески кычалмаште рашемын ошкылжат. Нимынjar чонным кочде ойлаши лиеш таче тудын нерген поэт-лирик, поэт-гражданин, поэт-патриот семын!

Альберт Степанов күчкүн жапыште йол ўмбак шогалын да поэзий кавашке шошо турийла чонгештен лектынат, муралтен колтэн:

Эртем пасу дене,
Кава мылам мура:
«Турый тур-тур, турый тур-тур».
Нуу мо вара, «тур-тур» гын, пеш ўйра!

Орадыланымаш? Уке! Тиде — шүмшито түргоч ташлыше, волгыдо, йонгыдо куан. Сайрак колыштас: вет поэтын шүмжө шекеак кавашке чонгештен күзен да муралта, муралта рвездылык шошо нерген, ояр ўмыр нерген мурыйжым!

Кугун ойлымат оғеши күл. Тиде пычырик ныл корныштат сылне образ, лывырге форма, форма кепшил деч уттышо йылме да күкшө усталык иктешлалтын. Мастар кидыштес пу комлат мура, маныт. Тыглайштат сылним мусын моштен Степанов Альберт.

Усталык ильшиш ўчащен пура. Учашен Альберт, ўчашент тудын нерген. Йоратен тудо формылан, шомаклан оза лияш. Тидыжак рвездым куанлын алгаштарен, формым шеканжес келишшиң кучылташ таратен. Коклан содежаний нергеннат мондымешке.

Мо тиде? Формализм? Уке, тыгай ой дene келеши ок сий. Адакиым формализм ик енин черже оғыл, тудым

ик ең гына ок ышите. Да тиde шүкшүудылан пошаши мемнан жапсыште ағажат пушкыдемдыме оғыл. Формализм—чот мүгүрышшө яра печке. А Степановын шүмжө утыж дene илши ям дene темише лийин, утыж дene илшиым йоратен, тудлан куанен моштен. Тудын мурпашисты же тиde — очыни, вашкымаши. Ик гана мумо сылне формым йомдараши лүдмаш. Садлан түшкө рвезе первый логалаше содержанийм темен. Но жап эрта. Поэт формылан келишише содержанийм музэш. Ынде тиde чатка почеламут мастьарын күчеш муралтише, чаплын велиме онғырла йонгальш! Но тиde онғыр пайрем кечин ылдыртатыше ылман оғыл. Поэзийжылан тудо пайрем вургемым оғеш чикте — пайрем вургем дene пашам ышташ неле. А тудлан, шке манымжла, поэзий — ашшаткудо, а тудо шкеже — муро ашшат.

А ылме шотышто, мыйын шонымаши, лудшо енным иктылан веле ўшандараши тыршен Альберт: марий ылмам соптри кувам кудо шенгелан күштүкташ йорышшө тыглай такмаклык веле оғыл. Тудын марий литературам моло иза-шольо литература күкшитыши нöлталаши вийже да сылнылыкше сита.

Пүсбө лийин Степановын шинчаже, мурпаши чолгалыкше ситет, но тиde чолгалыклан сүрзашке, күгешнымашике савырнаш тудо нигунамат эрүкүм пүэн оғыл. Садланак дыр тудын нерген нимынjar шер темде сылне мұрыла ойлымо шуэш.

Из смиренья не пишутся стихотворения,
И нельзя их писать ни на чье усмотрение.
Говорят, что их можно писать из презренья.
Нет! Диктует их только прозренье,—

манеш руш поэт Леонид Мартынов. Түнгалие поэтын илшишитыже түгай пагыт лиеш: почеламутым күмүл ўмжө почеш гына возымым поэзийм күлешан паша семын аклымаш вашталта. Тунам рвезе ең мурпашиан озашикыже да ўмыраши тарзышкыже савырна. Тунам ту-

до поэзийм йёраташ веле оғыл, аралаш да чаманаш тунемеш. Тыгай пагыт мынjar вашкерак толеш, самырк поэт тунар вашке литературышто шке вержым музэш. Тыгай лийин Альберт Степанов. Такырген шуын оғыл тудын мурпаши корныжо, но ўшанен каласаш лиеш: раиш палдырнен.

Возаш Степанов молын семынек енгин йўк гыч түнгалин. Мый тудым Вешүргө кыдалаш школышто тунеммына годсек шинчем. «Колхозышто концерт» почеламутчио «Марий коммуна» газетеши когынан лүм дene лекте. Вик ойлаши гын, тиde почеламут ымалан мый кидем пыштен омыл, икмиянр тёрлатенен веле. Но куандара мыйым весе. Альберт Степанов мурпаши корнышто первый ошкылжо ычак тыгай чын шүмән рвезе лийин. Вот тиde чынлык, почеламутлаштыже ойыш нимогай шоямварыде ойлаши тыршиые, шке түсшым гына кычалаш шонымо, шке возымо ымалан гына кидым пышташи кёнимо Степановын пашаштыже да илшишитыжат пытартиши марте кодын.

Ни суртан-печан ең семин шотан илши дene илен ышшукто йолташем, ни илши куаным шукыраж тамлашы же ыш перне. Ала садланак чыла тидым икте гына — мурпаши куан да муро пиал алмаштен? Морко район, изи гына Нүрүмбал ялеш шоочын-кушикын, кыдалаш школым тунем пытарымеке, тыгерак сүретла тудо варасе илши корныжым:

Мие кынергутыш
Тольым институтыш,
Ялын поро сугынным оптен...

Ик гана веле оғыл шарналта тудо студент курымжым:

Торашике шүйнталте ужымо корно —
Лекмеке, ит ончо шенгек!
Капем мучко рвезе вүргөрно,
Күсениште — тошто кандашлу тенге.

Кандашыл тенге дene тылзе илен,
Шокте гай комиссий гоч эртышым.
Ондале марий институт, аклен,
Марий ватын эргыжым.

Кузе шарнышым пачаш-пачаш от эмъратыл, вет —
Савырна тышан айдемышке йоча!

Нужна лийин ял илши, но поро. А калык тыге манеш:
эн сай йолташ — корныш киндум пүэн колтыш оғыл, а
чын йолташлан түгайым шотло, кө киндум уло чон дene
пua. Кынергутыш улмыжланат рвезе пешак оғеш ойгы-
ро, а ял калыкын сугынбыжым ялын тублан ўшанже се-
мын арага.

— Корнет пиалан лийже!
— Сугындыда шужо.

Вара, чеверласен кайше рвезин тупши йоммейшке поши-
кудо-влак шинчаштым корно гыч оғыт коранде. А тиде
шомакыште ожнысек — калык ден бордыш кайше эргыже
коклаште ваш йбратен, икте-весылан ўшанен илайш то-
ватылаши.

Орыктара Альбертын шуко да пайдалын пашам ыштен
моштымыхо. Тудын илши корныжо, койши-шоктышыжо
ала-мо шот дene уста руш поэт Павел Васильевым шар-
ныкта. Тудын гаяк лийин Альбертын онгай азапшат: сё-
реман мланбыште улмыжко годым ик чемодан почеламут-
шым йомдарен. Но тиде ойгат волтен оғыл поэтын кү-
милжым: «Нимат оғыл, весым возем! Эши сайракым!»

Күшто гына лийин оғыл рвезе! Юрий Галютин ман-
мыла,—

Сибирь, чал Урал, Казахстан — чылаштым
Тореш-кутынш шуктен Альберт.

Күшто гына коден оғыл тудо муро кышажым! Возен ви-
гак, институт тошкадалтышыште шинчен, возен салтак ра-
дамыште рошткымыхо годым. Шынденыт гауптвахтыши-
ке — «Күшто мыйин карандашем?» Почеламут дene те-
мен салтак казарма пырдыжым. Коклан тидак алмаши-
тен поэтын «кагазшым». Пырдыжеш возалтын ик эн сай

«Дембель» почеламутшо. Вара гына, кагазын возен на-
лын, колтен тудым редакцийиш. Пагаленят йолташ-
влакште тудым. Пагаленят да акленят. Садлан ўштын
огытыл тудын возымыжым, шишин оғытыл вуйымат.

Шуко шонышыжым ыштен ыш шукто Альберт. Түн-
алын Ленин нерген күгу поэмым возаш, шке манышла,
ик лаче материалым поген. Но шоочын шуун оғыл поэма.
Маяковский семын, возен шуктен лачак шкенжын «Уло
йүкүн» шотанрак түнгалишым веле, тыгак маналтеш
тудо: «Ленин — Маяковский — илши». Но шуктен оғыл
күлеш семын шарен, мучаш марте ачален. Садлан тиде
книгаш пурташат йён ыш лек. Очыни, чыла возымы-
жым иктеш поген лукмо годым (а тидым илен-толын
ыштасак күлеш!) тиде почеламутат ош түнгиям ужшати.

Моточ йөрөтөн Альберт музыкым. Шке гыч тунем
шуун нотым да возаш түнгалин муро-влакым. Яра ул-
мыжко годым йүдөт-кечет шергылтарен Морко селам. Ила
ыле тунам редакций ўмбалне изи пусакыште да сыннеш-
тарен баян дene шке илышыжым. Шкенжыным веле
оғыл. Помо окна гыч муро дene куандарен тымык Мор-
кым, села покшелнисе левыктыме ший гай мотор ерим.
Каен шоочмо колхозышыжо — тылзат пеле-кок тылзе
жапыште рвезе-йүдүр-влакым хорши чумырен, возен да
туныктен шуктен күмлө утла мурыйжым. Районныш смот-
рыши конден, шергылтын вара тудын мурыйжо республи-
кыссе смотрыштат. Онгай ыле колышташи, кузе ялысе
йүдүр-влак шергылтаренет поэтын эстрада шотан се-
влакшым. Онгай ыле ончаши вашилдыме ешин Альбертын
шкенжым. Тудо шып шоген кертын оғыл: мутланен ма,
почеламутым лудын ма — шкеже эре чүчкен, пүйт тудын
уло койшишым ала-могай ритм виктарен. Мый деб-
кем пурмыжо еда эн ондак луктеден пыштен нота ора-
жым да шуктен, шуктен пианино дene мурыйжо-влакым.
Ончен куаненам тыгай годым тиде мурыйшо чонан, күш-
тиши кап-кылан рвезым!

Альбертын нужнажак оғыл муро насылжат але чумырымо оғыл, шымлалтын оғыл. Шашташ күлеш тидымат. Полишиша улыт тудын музыкым пальше йолташыжевлак. Очыны, чылажак арва оғыл, уло дыр чапле тушыжат. Тидылже тыгай уста йолташланна шұмыштына эң сай шарныктыш лиши.

Чыла тидым шарналтен лектын, каласыме шуәш Симоновын колышо йолташы же нерген шомакишим:

«Колен мыйын йолташи... Вот мугае азап!..»

Валентин КОЛУМБ

Октябрь, 1969

ВУЙЛЫМАШ

«Кажне поэтлан лийман дыр...»	5
Колымшо курым	6
Октябрь	8
Вүдьшö рвезылык	10
У ий йүдым	12
Шыргыжмаш нерген баллада	13
Эре ом муро	15
Велосипедист-влак	16
У ола	19
Вашлиймаш	21
Журналист	23
Кече да ава	24
Мутым Кульбаш налеш	27
Мүкш мастер	32
Палымем-пагалымем	35
Май да мый	37
Ужар шошо	38
Ингиливичте	40
Кенгеж кас	42
Латкандаш ий	44
Кенгеж	45
Ой, кенгеж йүд, кенгеж йүд!	46
Шыже қыдалне	47
Тельин философийже	49
Теле	50
Порткайык-влак	51
Тылзын йонғылышыжо	52
«Шошылан почым мый шүмым...»	54
Фотокарточка	55
Үдир-влаклан	57
Омыдымо йүд (лирический поэма)	59
Почешмут олмеш. В. Колумб	68

1880
РК/17
13м.

Альберт Степанович Степанов

ДВАДЦАТЫЙ ВЕК. СТИХИ

На марийском языке

Редактор М. С. Емельянов

Художник А. В. Козьмин

Художественный редактор Р. Е. Янгильдин

Технический редактор З. И. Шерснева

Корректор Е. М. Ясновская

Сдано в набор 23 октября 1969 г.

Подписано к печати 16 декабря 1969 г.

Формат 70×90_{1/32}. Физ. печ. л. 2,375. Усл. печ. л. 2,77.

Учетно-изд. л. 3,06. Тираж 1500. Заказ № 137.

Бумага типогр. № 2. Цена 30 коп. Э—02454.

Марийское книжное издательство,
г. Йошкар-Ола, Карла Маркса, 43.

Республиканская типография Управления по печати
при Совете Министров Марийской АССР,
г. Йошкар-Ола, Комсомольская, 112.